

Demokratisera demokratin

Vestlunddagarnas signum *Demokratisera demokratin!* är en från den tyske sociologen Ulrich Beck hämtad uppmaning. Kända titlar som vi förknippar med Beck är bl. a. *Risksamhället* och *Att uppfinna det politiska*. Becks signum har blivit något av en ledstjärna för Gösta Vestlund. Med utgångspunkt i den har vi sedan de första Vestlunddagarna 2014 lyft fram olika dilemman som vidrör demokratin och demokratibegreppet i vår tid.

Under årets Vestlunddagar utgår vi från den franska revolutionens tre honnörsord: Frihet, Jämlikhet och Broderskap. Vi tänker att dessa begrepp bär på motsättningar och som i konkurrens med varandra utgör *”demokratins centrala problem i ansträngningen att bevara den samhällliga gemenskapen”*, för att citera Herbert Tingsten, som var och är en av våra mest betydande statsvetare.

En av den franska revolutionens främsta politiker var abbé Sieyès. Han har kanske främst gått till historien på grund av sin fråga *”Vad är tredje ståndet? Intet. Vad vill det bli? Allt!”* Under tiden efter napoleonkrigen kom tredje ståndet att upplösas i sina beståndsdelar. *”Folket”* träder nu fram i eget majestät. Författaren och journalisten Per Svensson, som var Vestlunddagarnas gäst här för två sedan, ser helst att begreppet *”folk”* avdunstar ur det svenska språkbruket; allt som kan förknippas med *”folk”* och *”folket”*, och alla begrepp som inkluderar förledet *”folk”*. Det låter sig dock inte göras. I så fall skulle vårt land förvandlas till oigenkännlighet. Jag antar att hans aversion har att göra med närhet till det tyska *”volk”* och *”völkisch”* och vilka associationer dessa begrepp skapar; fenomen vi idag associerar med populism och därmed ett upphöjande av *”folkviljan”*, hur nu den kan definieras. Folkbildningen i vårt land kan ändå ses som ett förtydligande av Sieyès fråga och påstående. Som Per Molander skildrar i *Condorcets misstag* finns hos denne ännu mer kände revolutionsgestalt, en klar uppfattning om att alla medborgare i vilket samhälle som helst bör inordnas i ett utbildningssystem. Trots Per Svenssons invändning så ger den svenska staten ett betydande bidrag till Folkbildningen, någonstans mellan 4 och 5 miljarder.

Bidraget har fyra syften. *Att stärka och utveckla demokratin är huvudsyftet*. Så länge vi klarar den uppgiften kommer vi att förtjäna vårt stöd. Demokratin kan sägas vara folkbildningens modersmjölk.

Från de två senaste regeringspropositionerna hämtar vi följande:

Regeringens folkbildningsproposition 2005/06:192, Lära, växa, förändra.

God folkbildning har positiva effekter som är större än vad som anges som kursens eller studiecirkelns rubrik. Detta mervärde är direkt kopplat till den lärprocess som folkbildningen i alla år värnat. En folkbildningsmässig verksamhet utgår från individens behov och tar hjälp av gruppens samlade resurser med den gemensamma insikten att alla kan bidra. Denna insikt skapar grogrund för en lärprocess som innebär att gruppen tillsammans formar såväl studiernas mål som dess former. Alla i gruppen väljer sin nivå och gruppen anpassar sig för att tillgodose varandras behov. Detta är i grunden ett demokratiskt förhållningsätt, som när det fungerar stärker den enskilda deltagarens förmåga att i en grupp interagera och fatta demokratiska beslut. Det är i en verksamhet med sådana förtecken som egenmakten stärks.

Trots denna ambition, som vore den författad av Per Albin Hansson, har det kommit till min kännedom att sverigedemokratiska riksdagsledamöter motionerar idag om att allmänna, behörighetsgivande kurser på våra folkhögskolor borde krympas.

Regeringens proposition 2013/14:172, Allas kunskap – allas bildning.

Stödet till folkbildningen har setts som ett stärkande av demokratin, vilket även återspeglas i det första av de fyra syftena med statens stöd till folkbildningen:

- *stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin*
- *bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen*
- *bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället*
- *bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.*

Här vill jag citera delar av ett anförande som Bengt Göransson, vår man vid folkbildningsfronten, höll för ett par år sedan:

"Kulturens främsta uppgift är inte stundens upplevelse, inte trösten som ska hjälpa oss att uthärda världen. Nej, istället är kulturen källan till djupa, subjektiva insikter som skapar engagemang, som är lika med samhällsdeltagande och demokrati."

I Förordningen från 2015 finns ett tillägg i den andra satsen. Folkbildningen skall bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Gösta Vestlund, som vi hyllar med detta seminarium, föddes fem år före den svenska riksdagens beslut att införa en så gott som fullständig parlamentarisk demokrati, så som den definieras av de flesta idag. Detta säger oss inte bara att Gösta har uppnått en respektabel ålder, utan även att den svenska demokratin endast har ett sekel på nacken.

Demokratin har varit vår dagliga bordsbön för gemene man sedan länge här hemma i Sverige. Vår demokrati har blivit var medborgares egendom, för det mesta till synes ohotad, självklar och okomplicerad. Den har odlats i våra kollektiv; i våra politiska församlingar, i folkrörelserna, i våra skolor och på våra arbetsplatser genom starka fackliga organisationer, och på så sätt blivit en så självklar del av våra liv, att den ibland blivit osynlig.

Men sedan ett par decennier debatteras och analyseras demokratifrågorna livligt och från helt nya utgångspunkter. Vi har försett er med en liten citatsamling, spontant hopkommen genom läsning av våra främsta dagstidningar, som givetvis inte fullt ut speglar demokratidebatten, men som förhoppningsvis antyder mångfalden i utgångspunkterna.

"Gäddans frihet innebär en säker död för mörten" är ett citat ur Isaiah Berlins berömda *Two Concepts of Liberty* från 1958. Här ingår bland annat essän *"Två frihetsbegrepp"*. Med negativ frihet menar han människans rätt att göra vad hen själv vill, förutsatt att hen inte begränsar någon annans rätt till samma sak. Positiv frihet är kollektivistisk, som hos "Rousseaus allmänvilja, i Kants lära om sedligheten eller hos Marx klasslösa samhälle."

Så låt oss nu dessa två dagar tillsammans med hjälp av våra eminenta föreläsare, diskutera och vrida och vända på vår inställning till demokratin.

Hur är det nu: Är idén om den sanna demokratin "bara truistiskt nonsens, en utopi?"

Jag avslutar med att citera 1953-års Nobelpristagare i litteratur:

"En demokrati är en stat där fritt meningsutbyte inte slutar med begravning."
Winston Churchill